

Dendrocopos minor

Mindre hackspett

Fåglar

Klass: Aves (fåglar), **Ordning:** Piciformes (hackspettartade fåglar), **Familj:** Picidae (hackspettar), **Släkte:** *Dendrocopos*, **Art:** *Dendrocopos minor* - mindre hackspett (Linnaeus, 1758) **Synonymer:** *Picus minor* Linnaeus, 1758, *Dryobates minor* (Linnaeus, 1758)

Kännetecken

Sveriges minsta hackspett med en kroppslängd av endast cirka 15 cm, d.v.s. i storlek ungefär som en bofink. Vikten varierar mellan 21 och 28 g (medelvikt 24 g i en population i södra Småland). Ryggsidan är svart med vita tvärband över vingarna och bakryggen. Bröst och buk är beigevit med tunna mörka längsgående streck på kroppens sidor. Hanen har röd hjässa, medan honan saknar allt rött i dräkten. Mindre hackspetten är ytligt lik vitryggiga hackspetten om inte storleken är uppenbar, men skils bl.a. på att den saknar rött på undergumpen.

Utbredning och status

Mindre hackspetten har en vidsträckt utbredning över en stor del av Palearktiska regionen. I Sverige förekommer den över hela landet upp till trädgränsen i fjällen. Arten uppträder i allmänhet sparsamt men lokalt är den vanligare, t.ex. vid vissa insjöstränder och i större ädellövskogsområden. Mindre hackspetten har tidigare minskat påtagligt i antal, t.ex. halverades populationen under perioden 1975-1990. Under 2000-talet har emellertid en stabilisering skett, kanske till och med en viss ökning. Framtidsprognosen bedöms trots sentida stabilisering/ökning vara dyster i och med nya miljöregler från EU, ökat biobränsleuttag, almsjukan m.m. Enligt nyligen gjord beräkning uppgår den svenska populationen till 6700 par (4400-9000). Bestånden var stabila i Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Danmark 1990-2000, men minskade i Norge.

Mindre hackspetten lever i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, i södra Sverige särskilt ädellövträd. Under vintern kan födosök ske även i äldre grandominerad skog, troligen för att den ger bättre skydd mot rovdjur och rovfåglar än ren lövskog. Lokalt kan även grov bladvass vara viktig vintertid. Norrut förekommer arten i gamla löv- och blandskogar med al, björk och asp. Ett mycket glest bestånd förekommer i fjällbjörkskogen. För häckning krävs döda lövträd, men boträd är sannolikt sällan en begränsande faktor. I stället tycks födotillgången under senvinter och vår vara en begränsande faktor. När en individ har häckat i ett område lever den i detta nästan undantagslöst resten av sitt liv. En hona kan häcka tillsammans med två hanar i olika revir (polyandri) och någon gång kan en hane häcka med två honor i olika revir. Eftersom hanen värmer ungarna under natten är det senare parningsmönstret mindre lyckosamt. Polyandri förekommer i samma frekvens (ca 17 %) i två noga studerade populationer i södra Sverige och Tyskland. Det flexibla parningssystemet ökar artens möjlighet att återhämta sig efter tillfälliga minskningar. Artens varierande parningssystem, att både hane och hona trummar, benägenheten att häcka ut flera bohål och mindre hackspettens stora revir innebär att det är lätt att överskatta antalet fåglar i ett område. Revirkarteringsmetoden kan således inte användas för att beräkna antal par. Att under april-maj följa fåglarna under längre tid samt att leta upp nythackade bon är användbara sätt att beräkna antal par i större områden. Under vinterhalvåret och våren utgörs födan till stor del av långhorningslarver och andra skalbaggs-larver som tas i och under bark på döda grenar (diameter vanligen 1–5 cm), i murken ved och i torrgrenspetsar. Från levande aspkvistar hackar den ut larver av liten aspvadbock *Saperda populnea*. Vissa år med rikligare tillgång på hängemalar hackar mindre hackspetten loss ytbark på levande al- och björkstammar under april. Födan utgörs under senvåren och sommaren bl.a. av fjärilslarver, bladlöss, myror, flugor, skalbaggar och dagsländor. För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha. Både hona och hane hävdar överlappande revir på omkring 100 ha under en dryg månad före äggläggning. Revirets storlek ökar med lövskogens uppsplittring. Under vintern utsträcks födosöket till ett större område på flera hundra hektar, men varje individ återvänder till samma natthål kväll efter kväll. Häckar i murkna lövträdstammar eller stubbar (oftast klibbal eller björk), vanligen 3–7 meter över marken. Ett nytt bohål hackas ut varje vår, men även under andra årstider kan nya natthål hackas ut. Läger omkring sex ägg (kullstorlek 1–8), ofta i mitten av maj. Äggläggningen sammanfaller nära i tiden med ekens lövsprickning, och börjar först i de revir som har bäst födotillgång innan häckningstiden. I revir med dålig förekomst av föda under tidig vår (främst långhorningslarver) kan äggläggning utebli även om ett nytt bohål hackats ut. Ruvningstiden är cirka 11 dygn. Ungarna flyger vanligen ut i slutet av juni och matas av föräldrarna under åtminstone ett par veckor. Framgångsrika häckningar brukar resultera i 4–5 flygga ungar. Misslyckade häckningar tycks ofta orsakas av att ena parten dör, men omkring 80 % av häckningarna var framgångsrika i ett sydsmländskt område. Häckningsframgången är bättre när det är varmt under ruvningstiden, och denna tid tycks vara en kritisk tid under året för mindre hackspetten. Dödligheten är som högst under våren och lägst under vintern. Bland häckande fåglar överlever ungefär två tredjedelar, medan det bland dem som misslyckas med häckningen på ett tidigt stadium överlever ungefär 90 %. Överlevnaden hos ettåriga fåglar är lägre än bland adulta (ca 37 resp. 60 %) i en population i södra Småland. Särskilt unga honor har låg överlevnad, vilket oftast resulterar i hanöverskott i ett område under våren. Vissa år registreras arten på sträck vid fågelstationerna, sannolikt en effekt av spridningsrörelser i alla riktningar.

Hot

Mindre hackspetten missgynnas av gallring i löv- och blandskogar, om lövträd tas bort. Vidare så missgynnas arten starkt genom avverkning av äldre lövträd, omföring av lövträdslundar och blandskogsbestånd till barrskog samt genom dränering och avverkning av al- och björkkärr. Mindre hackspetten missgynnas även starkt av sådan landskapsvård som innebär röjning eller gallring av täta strandskogar, alkärr samt borttagande av murkna träd och grenar. Nedhuggning av äldre hagmarksbjörkar och alar är också negativt. Omhaling av gamla lindar är starkt negativt, eftersom de ofta utgör de värdefullaste träden för födosök.

Åtgärder

Eftersom olika trädslag är värdefullast som födokälla under olika år består de gynnsammaste reviren av en mosaik med olika lövträd, främst lind, björk, al och ek. Det är särskilt viktigt att bevara sådana områden med tillräcklig areal (se ovan), t.ex. vid reservatsbildande. Vid avverkning bör artens bästa häcknings- och födosöksbiotoper sparas, d.v.s. framför allt äldre lövträd. Inom avverkningstrakt bör äldre lövträd, döda stammar och stubbar lämnas stående. Vid gallring i och nära äldre lövträdsbestånd med förekomst av mindre hackspett bör lind, björk, al och ek sparas i första hand. Vid landskapsvård bör man undvika kraftig utgallring i strandskogar och alkärr, undvika bortsågning av torra och murkna grenar på stora ekar och andra äldre lövträd samt därtill lämna kvar torrträd och stubbar. Stora lindar och björkar har särskilt stort värde för arten och bör sparas vid gallring, inte minst i hagmarker. Omhamling bör inte ske av lindar som inte hamlats på några decennier. Vissa år utnyttjas även äldre grovgreninga granar för födosök, varför borthuggning av dessa kan missgynna arten. Levande aspar, både äldre och s.k. aspaly utnyttjas vid födosök, varför detta trädslag bör sparas vid åtgärder i artens revir.

Övrigt

Utländska namn – NO: Dvergspett, DK: Lille flagspaette, FI: Pikkutikka, GB: Lesser Spotted Woodpecker. Mindre hackspett är förtecknad i Bernkonventionen bilaga II (strikt skyddade djurarter) och är fredad enligt jaktförordningen (1987:905).

Naturvård

Konventioner: Bernkonventionens bilaga II, Typisk art i 9010 Taiga (Alpin region (ALP) och Boreal region (BOR)), Typisk art i 9040 Fjällbjörkskog (Alpin region (ALP)), Typisk art i 9750 Svåmlövsskog (Alpin region (ALP) och Boreal region (BOR) och Kontinental region (CON)), Typisk art i 9030 Landhöjningsskog (Boreal region (BOR)), Typisk art i 9080 Lövsumpskog (Boreal region (BOR) och Kontinental region (CON))

Fridlysning: Fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen. Räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Litteratur

- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Blume, D. 1963. *Die Buntspechte*. Die neue Brehm-Bücherei 315. Wittenberg.
- Delahaye, L., Derouaux, A., & Delvingt, W. 2002. Habitat modeling: a tool for forest ecology management. A case study of Lesser Spotted Woodpecker (*Dendrocopos minor*) in belgian Ardenne. *Aves* 39(3-4): 129-143.
- Höntschi, K. 2005. Der Kleinspecht (*Picoides minor*) – Autökologie einer bestandsbedrohte Vogelart im heissischen Vordertaunus. PhD Thesis, Universität Frankfurt, Germany.
- Hurme, T. 1973. Havaintoja pikkutikan *Dendrocopos minor* soidin - ja pesintäaikaisesta käyttäytymisestä. *Lintumies* 8: 1–8. (Zusammenf.: Beobachtungen über das Verhalten des Kleinen Buntspechts *Dendrocopos minor* zur Balz- und Brutzeit.).
- Lohmus, A., Kinks, M., & Soon, M. 2010. The Importance of Dead-Wood Supply for Woodpeckers in Estonia. *Baltic Forestry* 16(1): 76-86.
- Mikusinski, G. & Angelstam, P. 1997. European woodpeckers and anthropogenic change: a review. *Vögelwelt* 118: 277–283.
- Mollet, P., Zbinden, N. & Schmid, H. 2009. An increase in the population of woodpeckers and other bird species thanks to an increase in the quantities of deadwood? *Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen* 160 (11): 334-340.
- Nilsson, S.G. 1997. Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor*. I: Hagemeyer, E.J.M. och Blair, M.J. (eds.) *The EBCC-Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance*. T.& A.D. Poyser, London, U.K.
- Nilsson, S.G., Olsson, O., Svensson, S. & Wiktander, U. 1992. Population trends and fluctuations in Swedish woodpeckers. *Ornis Svecica* 2: 13–21.
- Nilsson, S.G., Olsson, O. & Wiktander, U. 1992. Revirstorlek och förflyttningar hos mindre hackspett under våren. *Milvus* 22(1): 28–33.
- Nilsson, S.G., Olsson, O. & Wiktander, U. 1993. Mindre hackspett. Varför minskar den i Sverige? *Vår Fågelvärld* 52: 7–12.
- Nilsson, I. & Pettersson, B. 1990. Mindre hackspettens häckningsmiljö. Projektrapport. *Vår Fågelvärld* 49: 61–62.

- Olsson, O. 1998. *Through the eyes of a woodpecker: understanding habitat selection, territory quality and reproductive decisions from individual behaviour*. Doktorsavhandling, Ekologiska institutionen, Lunds universitet.
- Olsson, O., Nilsson, I.N., Nilsson, S.G., Pettersson, B., Stagen, A. & Wiktander, U. 1992. Habitat preferences of the Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor*. *Ornis Fennica* 69: 119–125.
- Olsson, O., Wiktander, U., Holmgren, N.M.A. & Nilsson, S.G. 1999. Gaining ecological information about Bayesian foragers through their behaviour. II. A field test with woodpeckers. *Oikos* 87: 264–276.
- Olsson, O., Wiktander, U. & Nilsson, S.G. 2000. *Daily foraging routines and feeding effort of a small bird feeding on a predictable resource*. Proc. of the Royal Society, London, B 267: 1457–1461.
- Olsson, O., Wiktander, U., Malmqvist, A. & Nilsson, S.G. 2001. Variability of patch type preferences in relation to resource availability and breeding success in a bird. *Oecologia* 127: 435–443.
- Pettersson, B. 1993. Breeding habitat of Lesser Spotted Woodpecker (*Dendrocopos minor*) in South Sweden. *Beih. Veröff. Naturschutz Landschaftspflege Bad.-Württ.* 67: 127–132.
- Pynnönen, A. 1939 och 1943. Beiträge zur Kenntnis der Biologie Finnischer Spechte. *Ann. Zool. Soc. Zool.-Bot. Fenn.* Vanamo 7, no:2; 9, no:4.
- Rossmannith, E. 2005. Breeding biology, mating system and population dynamics of the lesser spotted woodpecker (*Picoides minor*): comparing empirical and model investigations. Dissertation, Universität Potsdam, Germany.
- Török, J. 1990. Resource partitioning among three woodpecker species *Dendrocopos* spp. during the breeding season. *Holarctic Ecol.* 13: 257–264.
- Wiktander, U. 1998. *Reproduction and survival in the lesser spotted woodpecker. Effects of life history, mating system and age*. Doktorsavhandling, Ekologiska institutionen, Lunds universitet.
- Wiktander, U., Nilsson, I.N., Nilsson, S.G., Olsson, O., Pettersson, B. & Stagen, A. 1992. Occurrence of the Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor* in relation to area of deciduous forest. *Ornis Fennica* 69: 113–118.
- Wiktander, U., Nilsson, S.G., Olsson, O. & Stagen, A. 1994. Breeding success of a Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor* population. *Ibis* 136: 318–322.
- Wiktander, U., Olsson, O. & Nilsson, S.G. 2001. Annual and seasonal reproductive trends in the lesser spotted woodpecker *Dendrocopos minor*. *Ibis* 143: 72–82.
- Wiktander, U., Olsson, O. & Nilsson, S.G. 2001. Parental care and social mating system in the lesser spotted woodpecker *Dendrocopos minor*. *J. Avian Biol.* 31: 447–456.
- Wiktander, U., Olsson, O. & Nilsson, S.G. 2001. Seasonal variation in home-range size, and habitat area requirement of the Lesser Spotted Woodpecker *Dendrocopos minor* in southern Sweden. *Biological Conservation* 100: 387–395.
- Wiktander, U., Olsson, O. & Nilsson, S.G. 2001. Age and reproduction in the Lesser Spotted Woodpecker (*Dendrocopos minor*). *Auk* 118: 624–635.

Författare

Börje Pettersson 1987. Rev. Sven G. Nilsson 1995, 2001 & 2006. © ArtDatabanken, SLU 2006.